

Cinema, art i educació

Alba Ambrós Pallarès (Universitat de Barcelona)

Huerta, R.; Alonso, A., Ramon, R. (2019) *De Película. Cine para educar en diversidad*. València, Tirant Humanidades

El cinema, prop de celebrar el seu cent-vint-cinquè aniversari, segueix desvetllant emocions, passions i oportunitats constants per aprendre a tots els nivells educatius. Mentre que fa uns anys les publicacions sobre l'ús didàctic del cinema a l'educació eren puntuals, en aquesta darrera dècada sembla que hi ha hagut un interès i voluntat explícita d'explicar-ne els avantatges a través de propostes diverses. A més a més de les publicacions en suport paper, la xarxa ha afavorit l'increment de publicacions que expliquen com es pot treballar una pel·lícula, curt o sèrie en contextos formals o informals. *De Película. Cine para educar en diversidad* és un d'aquests materials que ofereix múltiples opcions i propostes per gaudir i aprendre *del i amb* el cinema i els audiovisuals.

El 27 d'octubre de 2019, la UNESCO celebrava el Dia Mundial del Patrimoni Audiovisual i la seva Directora General, l'Audrey Azoulay, afirmava que enguany aspiren a: «Comprometre's amb el passat mitjançant el so i la imatge, una ocasió de recordar la importància, dels materials audiovisuals per connectar amb la nostra història i comprendre qui som avui. El segle passat es va caracteritzar per un desenvolupament humà sense precedents i per uns esdeveniments que van transformar el món. Cal assegurar-nos que les lliçons apreses es transmetin a les generacions futures».

El llibre que es presenta estableix una connexió de pel·lícula entre diferents ex-

pressions artístiques, principalment el cinema, l'educació i l'art. Estem davant d'un llibre, en format també electrònic, que és una narrativa expandida, intertextual, polifònic, mediador i de qualitat exquisida. Més endavant es descriurà cada un d'aquests «fotogrames». S'adreça a totes les persones que vinculades a l'educació, i que visquin i treballin al segle XXI, es deixin seduir per l'art i vulguin ser professionals i innovar a la seva feina. Segons els autors del llibre que comentem, utilitzar el cinema en l'educació és: «El cine es, al menos en potencia, un arte al servicio de la pedagogía, del aprendizaje permanente y asociado a la vida propia cotidiana» (p. 89).

Al llarg dels sis capítols que té, fa un recorregut educatiu, cinematogràfic i artístic de tot el que el cinema mostra, aporta i transforma en l'ésser humà al voltant de la temàtica de la diversitat (ja sigui funcional, intel·lectual, sexual, econòmica, religiosa, etc.). Malgrat sembli que hauríem de ser conscients de la vàlua de la diversitat perquè cadascú és diferent, encara convivim amb situacions que no són inclusives i provoquen dolor a altres. En aquests contextos, el cinema i els audiovisuals esdevenen una bona opció per fer visibles les diferències i reflexionar-hi. Defugint del que seria un «receptari» típic per copiar i portar idees a l'aula, *De Película* és una invitació a aprendre i escollir el que millor s'escaigui per a cada context concret després de passar pel sedàs del docent.

Més amunt s'afirmava que el llibre és una narrativa expandida de les pel·lícules escollides, com també dels curts, sèries, documentals, videojocs i obres artístiques i literàries que cita. Mirant l'índex del primer capítol, «Todas las diversidades de cine», hom pot pensar que li proposaran només quinze pel·lícules i el projecte de *Mujeres maestras* (Huerta, 2012). Però no és ben bé així, perquè cada vegada que citen una pel·lícula la relacionen amb una o dues més. Aquestes recomanacions encadenades no només passen al primer capítol, sinó també al quart, «El cine como herramienta de aproximación al TEA» i al sisè, quan fan la proposta de parlar de les dissidències a classe des de l'anàlisi de les tipografies de les caràtules de les pel·lícules, sèries o documentals. Per això, aquest darrer capítol es titula «Letras disidentes para educar a través del cine». La selecció de pel·lícules i obres d'art relacionades als tres capítols esmentats és exquisida i inclusiva de diferents gèneres, països, etapes del cinema més antic i modern, directors, d'obres més comercials i d'altres no tant.

Seguint amb l'altre fotograma esmentant anteriorment, el llibre també és intertextual ja que manté una relació directa amb altres textos artístics provinents de la literatura, la música, el mateix cinema, l'art, etc. A causa de la formació comuna dels tres autors en museus, art i educació, tot el que sigui artístic (des de les obres en sí als seus autors i l'estètica que els caracteritza) hi té un pes específic. Per posar un exemple actual de la intertextualitat, quan citen la pel·lícula *Dolor y gloria* (Almodóvar, 2019) la relacionen amb les mostres que hi ha del trencadís valencià (lloc de procedència dels tres autors). També reconeixen i expliquen les referències artístiques (fotos, quadres i escultures) que mostra la pel·lícula dels artistes que hi surten per definir un to dramàtic, mostrar l'estat d'ànim

d'un personatge o anticipar una acció. Seguint en la mateixa línia, comenten l'al·lusió que la pel·lícula fa al fragment de *Recuerda* (Hitchcock, 1945) en què Dalí va col·laborar en el somni oníric. És un plaer llegir les narracions de les connexions artístiques de les obres.

Estem davant d'una obra polifònica compaginada harmoniosament per tres autors, tasca gens fàcil, que alhora fa d'altaveu d'altres veus diverses per disfuncionalitat, sexe, intel·lecte... per les quals el cinema ofereix una gran pantalla per incloure-les com a normals. En aquest sentit, cal lloar la recerca de les millors produccions per il·lustrar-ho. El segon capítol el dediquen al cinema i la coeducació a partir de la presentació de l'opinió de dotze experts en la matèria que narren les seves experiències educatives. La veu de la diversitat es focalitza en dos capítols més, el quart i el sisè sobre el TEA, amb una proposta de treballar cinema, tipografia i diversitat sexual amb un enfocament híbrid. El documental hi té una presència important per tractar sensibilitats i aconseguir conscienciar i explorar la nostra identitat creant llaços invisibles entre nosaltres i el món que tenim. La setena edició del Festival Inclús Barcelona 2019 promou obres audiovisuals sobre diversitat funcional, semblants a les que apareixen al llibre.

Per què el llibre fa de mediador entre el cinema i l'escola? Ho fas des de dos punts de vista. El primer des de la formació inicial i permanent; el segon, des de la formació cultural i de patrimoni diversos.

En el primer cas, el llibre fa de mediador entre el cinema i l'escola atenent la formació inicial i permanent dels docents ja que el cinema s'introdueix com a «no-cinema» a les escoles. Als docents els manca formació en producció audiovisual perquè no és obligatòria en els plans de formació inicial. De la mateixa manera, l'escola no

inclou la narrativa del cinema com a estudi obligatori i sembla, a voltes, que lluiti contra ella. Al segon capítol, «Buenas prácticas para el uso del cine en educación», i també a la primera part del capítol sisè, parlen de la necessitat de formar els docents en cultura visual i pràctica audiovisual. Petició que fa molts anys que es demana des de la comissió Europea a través del programa *Media Literacy*¹. La didàctica del cinema és abordada des del vessant més artístic al capítol tercer, «Pedagogías visuales y estéticas del cine», parla de la importància de la recepció i producció escolar de cinema. Posa l'èmfasi en les característiques més vinculades a la pràctica, l'experiència artística i estètica del cinema i els valors educatius que aporten. Així, el cinema connecta amb les pedagogies visuals (és l'art entès com a manifestació artística que s'expressa simbòlicament i connecta el receptor a través del procés de l'experiència estètica). Mostra exemples d'obres de cinema amb un component estètic molt elevat (*Sayat Nova* o el *Color de la Granada*, de Sergi Parajanov, 1969).

L'altra punt de vista pel qual el llibre fa de mediador entre el cinema i l'educació té a veure en la formació cultural i patrimonis diversos present al capítol cinquè: «Cine y formación cultural en patrimonios diversos».

El cine nos acompaña en nuestro crecimiento y evolucionamos en las sociedades contemporáneas con el cine. Es decir, nuestra vida, nuestra biografía, viene casi vinculada a una serie de películas (series) que han ido convirtiéndose en ítems, en referentes que van marcando algunos de los episodios, sucesos y capítulos de nuestra propia existencia (p. 162).

El cinema es presenta com un patrimoni col·lectiu que connecta valors de forma simbòlica, narrativa, artística i estètica dels patrimonis que ja existeixen i dels

que es poden construir. Cal explotar la creació dels propis vincles patrimonials i construir el nostre propi món simbòlic. Parla de la relació i connexió amb la ciutat a través de les pel·lícules com *Porto* o *Midnight in Paris*.

I ja per acabar, el darrer fotograma del llibre, de qualitat exquisida en la seva justificació, exposició i selecció d'obres, que et convida a pensar, repensar, reflexionar, crear, somiar i viure a les pantalles del segle XXI. Serà possible que el cinema entri de veres a l'educació en el seu cent-vint-i-cinquè aniversari?

Referències

Huerta, R. (2012) *Mujeres maestras. Identidades docentes en Iberoamérica*. Barcelona, Graó.

(1) Vegeu: https://ec.europa.eu/culture/policy/audio-visual-policies/literacy_en